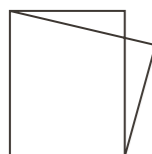

Ny ph.d.-afhandling: Det følsomme og slidsomme skole-hjem- (sam)arbejde. En institutionel etnografi om forældres arbejde, når børn har det svært i skolen

Ph.d.-forsvar: december 2021

Jimmy Krab, lektor,
Pædagoguddannelsen
Roskilde, Professions-
højskolen Absalon

*Det er nemlig veldokumenteret, at skole-
elevers læringsresultater kan forbedres
betydeligt ved at sætte forældrene i
stand til bedre at forstå deres rolle som
hjælp og støtte for børnenes læring
(Hagensen, 2015, s. 52).*

Dette udsagn fra en tidligere formand for forældreorganisationen Skole og Forældre afspejler et dominerende uddannelsesøkonomisk fokus i den skolepolitiske retorik om at gøre 'forældre til ressourcer' for deres børns læring. Et fokus som forældreorganisationen tog meget aktivt del i, og som afhandlingen følger og viser argumentationerne bag. Styrkelse af forældreinvolvering og -ansvar i relation til samarbejdet med skolen har igennem en længere periode fået mere og mere skolepolitisk og mediemæssig opmærksomhed (Knudsen 2019). Derimod har der ikke været meget opmærksomhed på eller viden om, hvad

forældre oplever, erfarer og gør i samarbejdet med skolen. De skolepolitiske og mediebårne diskurser har bidraget til en problematisering af forældre som ansvarsfralæggende og som nogen, der i højere grad burde være 'ressourcer for deres børns læring' og involvere sig mere i barnets skolegang, end de har gjort tidligere. Med den indgang bidrager afhandlingen med viden om skole-hjem-samarbejdets vilkår, idealer og teknologier.

Og så føler man skyld over det der med at læse 15 minutter med sit barn hver dag, så føler man, at man svigter, så levede jeg ikke op til det i dag, så fik jeg ikke hjulpet ham i dag.

Jeg vil heller ikke være sådan én, der hele tiden kommer og er emsig, og 'Jeg vil gerne lige have, at I skal ...'. Det vil jeg jo heller ikke være, vel?

Det følsomme og slidsomme skole-hjem-(sam)arbejde. En institutionel etnografi om forældres arbejde, når børn har det svært i skolen

Sådan sagde to af de forældre, jeg fulgte. Når de som forældre føler skyld over ikke at få læst med sit barn eller bekymrer sig om ikke at blive for emsige i kontakten med skolen, viser det andre dimensioner end diskursen om de ansvarsfralæggende forældre. Udsagnene peger på de følelsesmæssige, institutionelle og mikro-politiske dimensioner af skole-hjem-samarbejdet, som er på spil for forældre. Det er dimensioner, som har været fraværende i de skolepolitiske og mediebårne diskurser om forældres roller og ansvar i skole-hjem-samarbejdet.

Afhandlingens formål har derfor været et ønske om at producere viden om det arbejde, forældre gør i hverdagslivet i relation til deres børns skolegang, samt at bidrage til udvikling af analytisk forankrede perspektiver på, hvordan det, som forældre oplever, erfarer og gør, kan forstås i et samfundsmæssigt perspektiv. I afhandlingen benyttes et bredt arbejdsbegreb, som indbefatter alt det, som mennesker gør, og det, de føler og tænker om det, de gør. Arbejde er altså meget mere end erhvervsarbejde i denne forståelse (Smith 2005). At skabe viden om forældres arbejde er interessant, fordi det kan medvirke til at kvalificere og nuancere diskussioner om muligheder og udfordringer i skole-hjem-samarbejdet. Det kan det ved at bidrage med perspektiver, som ofte udgør 'blinde vinkler' for skolens professionelle aktører, fordi de ser og agerer fra et andet sted end forældrene. Endvidere kan det potentielt muliggøre, at andre stemmer end dem, som er repræsenteret i de dominerende diskurser om forældres samarbejde med skolen, kan blive repræsenteret. I afhandlingen sættes fokus på forældres arbejde, når børn har det svært

i skolen, fordi samarbejdet mellem skole og forældre her intensiveres.

Forskningsspørgsmålet, som afhandlingen forfølger, lyder: *Hvordan kan forældres arbejde og mikro-politiske kampe beskrives og forstås i sammenhæng med samfundsmæssige, kulturelle og institutionelle (op)fordringer til 'det gode forældreskab'? – belyst gennem, hvordan forældre til børn, der har det svært i skolen, håndterer samarbejdet med skolen.*

At udforske forestillinger, idealer og praksisser i skole-hjem-(sam)arbejdet
I afhandlingen fremanalyseres forestillinger om forældreskab og forældre-skabspraksisser i relation til deres børns skole og skoleliv, når børn har det svært i skolen. Afhandlingen indkredser politiske og kulturelle idealer og praksisser i relation til skole-hjem-samarbejde og sætter særligt fokus på, hvordan samarbejdet med skolen opleves, erfares og håndteres af forældre. I analyserne fremanalyseres 'forældres arbejde' teoretisk ud fra et hverdagssociologisk udgangspunkt, hvor forældres individuelt oplevede ambivalenser, følelsesmæssige investeringer og 'bøvl' i hverdagen forstås i sammenhæng med samfundsmæssige forandringsprocesser, skolepolitiske reformer og institutionelle ordner, organiseringer. Som teoretisk grundtone er dette hverdagssociologiske greb inspireret af sociologen Dorothy Smiths institutionelle etnografi, hvorfra menneskers arbejde udforskes og forstås i sammenhæng med institutionelle og samfundsmæssige styringsrelationer. Inspirationen fra den institutionelle etnografi kombineres med andre teoretiske inspirationer inden for mikro- og

hverdagssociologi, følelsessociologi og sociologisk og etnologisk børne- og familieforskning, som gør det muligt at få blik for mikro-politiske processer i hverdagslivet.

Den empiriske udforskning kombinerer etnografisk feltarbejde og analyse af (vejlednings)materiale henvendt til forældre. Jeg var på etnografisk feltarbejde over en toårig periode, dels i familielivet hos tre familier, som havde det til fælles, at der var et barn, som havde det svært i skolen, i en familieklasse og til møder med forældredeltagelse på to folkeskoler. Endvidere foretog jeg en systematisk analyse af vejledningsmateriale i årene 2008-2015 fra interesseorganisationen Skole og Forældre (vejledninger og guides til forældre, håndbøger, magasinet *Skolebørn* og diverse politik- og kampagnematerialer). Fokus her var at fremanalysere forestillinger og idealer om forældres rolle og ansvar, som fremkommer i disse materialer, som udtryk for idealer om forældres arbejde i en bestemt historisk periode. Jeg vil nu opsummere afhandlingens hovedfund.

Forældre som ressourcer i politik og praksis

Afhandlingen viser, hvordan forældres arbejde kan forstås i relation til en historisk fremkomst af en ideologisk kode for idealfamilien med en særlig moralsk standard for forældreskab, hvor forældre konstrueres som ressourcer for deres børns læring og trivsel igennem det, som afhandlingen betegner som omfattende 'familielærings- og trivselsmaskinerier'. Den aktuelle idealstandard for forældreskab kan anskues som en standard, hvor der fremkommer en tsunami af forskellige opfordringer til

forældre om at udføre et hyperansvarligt forældreskab. Det er en standard, som alle forældre må forholde sig til, når de har børn, der går i skole, og det er en standard, som får betydning for forskellige forældres muligheder for at indgå i skole-hjem-samarbejdet. De mange opfordringer betyder, at forældre aldrig kan vide, hvornår de har gjort det godt nok. Særligt for forældre til børn, der har det svært i skolen, intensiveres opfordringerne og arbejdet, f.eks. ses dette i familieklassen, hvor forældre er i skole med deres børn en eller to formiddage om ugen, hvor de skal udfylde og følge op på barnets målskema og i det hele taget arbejde på at gøre deres barn til en 'god skoleelev'. Forældrene i studiet arbejder alle intensivt på at forsøge at afkode og finde ud af, hvad der forventes af dem, og hvordan de kan agere med et 'passende engagement'. Det kræver et intensivt følelsesarbejde, som foregår i hjemmet og i mødet med lærerne. Følelsesarbejdet kan ses som en ekstra dimension, som sammenfletter sig med det konkrete praktiske arbejde, som forældrene gør. I forældretnografierne vises, hvordan forældrene har forskellige vilkår og muligheder for at håndtere det på måder, som genkendes af skolen som 'passende' engagementer.

Forældres mikro-politiske kampe og justeringer i samarbejdet

Forældres arbejde, når børn har det svært i skolen, bliver til det, jeg kalder mikro-politiske kampe. Det vil sige kampe for at forbedre børnenes hverdag, men også kampe om at blive

anerkendt som 'gode forældre', hvilket de indledende udsagn fra forældre også afspejlede. Det er et følsomt og slidsomt arbejde for alle forældre, men det bliver særligt følsomt og slidsomt, når man har et barn, som har det svært i skolen, hvilket udgør et særligt paradoks for skole-hjem-samarbejdet.

Afhandlingen viser, at forældre må agere ud fra familielærings- og trivselsmaskinerierne dominerende diskurser i hverdagslivet. Samtidig foregår der justeringer af de professionelle indsatser og forventninger til forældre, når forældre bakker aktivt op om involveringsdiskurserne og kan agere med et 'passende' engagement inden for disse diskurser i et meget intensivt samarbejde med lærerne. Det afspejler således, at skolen som institution har muligheder for at agere fleksibelt ift. forældre, men samtidig afspejler det også, at forældre stilles ulige, da det ikke er alle forældre, der møder denne fleksibilitet. Det betyder, at maskinerierne logikker potentielt forstærker uligheden.

Behov for blik på 'væren-dimensionen' i familielivet

I 'trivsels- og familielærings maskinerier' mangler der blik for, at det kan være et omfattende arbejde at gøre alt det, som skolen forventer. Når det dominerende fokus for, hvad forældre bør gøre, bliver en relativt snæver uddannelsesøkonomisk tankegang jf. det tidligere udsagn fra Skole og Forældre, skabes der i tillæg institutionelle teknologier, som er i overensstemmelse med

denne tankegang. At skulle håndtere, og navigere i, disse institutionelle teknologier ser ud til at være en opgave, som er vanskelig, særligt hvis man som forælder er alene om opgaven. Derudover er det et arbejde, som er langt mere komplekst og tvetydigt end 'familielærings- og trivselsmaskinerierne' diskurser giver udtryk for, og ofte er dette omfattende forældrearbejde usynligt for skolen. Afhandlingens fund peger på, at der er behov for et professionelt blik hos lærere, pædagoger, ledere og rådgivere på, at skolen og forældrene hele tiden sammen må have fokus på og udvikle på differentierede samspilsformer. Der er også behov for at skabe rammer for fortløbende professionel refleksion over, hvordan samspillet kan præges af ligeværdighed, gennemskuelighed og fleksibilitet, uanset hvem man samarbejder med. Dette kræver kritisk refleksion over de ideologiske koder, institutionelle teknologier og vilkår, som skole-hjem-samarbejdet aktuelt er indlejret i.

Afhandlingen lægger op til en diskussion om, hvad familien som samfundsinstitution skal tage vare på. Aktuelt mangler der blik for, at familielivet har en 'væren'-dimension, som risikerer at blive eroderet af de mange opfordringer til konstant læringsoptimering i familien. Et større blik for 'væren-dimensionen' i familielivet er en væsentlig og værdifuld dimension i sig selv og kunne være et oplagt interesseområde for fremtidig politik, praksis og forskningsudvikling.

Det følsomme og slidsomme skole-hjem-(sam)arbejde. En institutionel etnografi om forældres arbejde, når børn har det svært i skolen

REFERENCER

Hagensen, M.W. (2015). Du og dit barns skole. I: Hejgaard, J. & Carlsen, H.B. (red.), *Mit barn skal i skole. Forældrehåndbogen* (s. 48-55). Mejeriforeningen.

Knudsen, H. (2019). Fra publikum til performer: Skolens forventninger til forældrene gennem tre generationer. *Kvan – et tidsskrift for læreruddannelsen og folkeskolen*, 113(1): 7-17.

Smith, D. (2005). *Institutional Ethnography. A Sociology for People*. Alta-Mira Press.